

Az emberré vált ember
Budapest: Kairosz Kiadó, 2009.

ELŐSZÓ A MÁSODIK KIADÁSHOZ

Az emberré vált ember első kiadása éppen tíz évvel ezelőtt, az elmúlt évezred utolsó évében, 1999-ben jelent meg az „Igen” Katolikus Kulturális Egység gondozásában. Mivel ez a kiadás néhány éve a terjesztésre fordított minimális energia-befektetés mellett is elfogyott, s mivel a könyv azóta is megőrizte viszonylagos keresettségét, a Kairosz Kiadó egy újabb kiadás publikálása mellett döntött.

Bár tíz év nem nagy távlat, egy szerző felfogásmódjában mégis komoly változásokat eredményezhet. S bár kétségtelenül sok mindent másként írnék meg most, mint a kilencvenes években, amikor e tanulmányok születtek, mindazonáltal a tanulmányok lényegesebb elemeit mind a mai napig vállalhatónak, sőt vállalandónak tartom. Kétségtelen, hogy bizonyos – főként kulturális beágyazottságú – témák vonatkozásában elmélyültebb kutatómunkának kellett volna megelőznie az adott tanulmányt. Ilyen mindenekelőtt „A számok demokráciája”. Bár ez az írás nem annyira a szakrális aritmetikai szemlélettel, mint inkább a modern matematika és a társadalmi koncepciók belső összefüggéseivel foglalkozott, ma már a püthagoreus aritmetika bizonyos fokú ismeretének fényében ugyanezen cím alatt egy másmilyen munka születne. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy „A számok demokráciája”-ban megfogalmazott gondolatok elveszítették volna érvényességüket és relevanciájukat. Hasonló mondható el „A túlérett alkímia” és a „Tradicionális és modern művészet” vonatkozásában. Ami ez utóbbit illeti, az elmúlt években a posztmodernizmus, legfőképpen a posztmodern filozófia területén való kutatásaim olyan eredményekre vezettek, amelyek segítségével a modern-posztmodern művészetet egy sokkal átfogóbb összefüggésrendszerbe lehetne állítani, mint ahogy azt a jelen kötetben közölt tanulmány teszi. Viszont vannak olyan tanulmányok, amelyekhez ma sem kívánnék hozzátenni semmit. Ilyen mindenekelőtt „A krisztusi szeretet”, valamint a „Psychologia Christiana”.

Négy tanulmányról azonban – részint utóélete, részint utóéletének hiánya miatt – részletesebben is szólnom kell.

„Az emberré vált ember”

Kétségtelenül a kötet címadó tanulmánya gyakorolta a legnagyobb hatást az olvasókra, aláhúзва annak a kijelentésnek az igazságát, hogy egy gondolatnak akkor van igazán sikere, ha az olvasók részéről egy rejtett, kimondatlan igénnyel találkozik. Jelen esetben ez azt jelenti, hogy egyetlen jó érzésű olvasó sem szereti azt – különösen ha keresztény –, ha ráerőltetnek egy olyan elméletet, amely szerint állati ősökkel rendelkezik, sőt egyenesen a majmoktól származik – még ha azok nem is a mai majmok voltak. E tekintetben viszont az olvasó sehonnan nem kap segítséget, legfőképpen onnan nem, ahonnan tulajdonképpen joggal várhatja: a keresztény természetfilozófiától. II. János Pál pápa alatt a Katolikus Egyház elkötelezte magát ama tudományos nézet, nevezetesen az evolucionizmus mellett, amely ellen korábban majd száz éven keresztül harcolt. Hogy milyen igény lenne arra, hogy a keresztény természetbölcselet az evolucionizmussal szemben alternatív megoldásokat keressen az ember eredetére, azt az úgynevezett értelmes tervezés (*Intelligent Design*) elméletének szinte epidémikus terjedése bizonyítja. A paleontológiai, biológiai stb. tényanyagnak e laikusok és szak tudósok által egyaránt művelt értelmezése ugyanis, mely relatíve elfogadható alternatívát kínál a vulgáris evolucionizmussal szemben, nem keresztény forrásokból indult útnak, sőt a katolikus teológia egyenesen elhatárolja magát tőle. Ez nemcsak abban az értelemben bosszulja meg magát, hogy logikai és teológiai *salto mortalékra* kényszeríti a teológusokat abbéli igyekezetükben, hogy a keresztény szemléletbe integrálják az evolucionizmust, hanem abban az értelemben is, hogy elbizonytalanítva isteni eredete és transzcendens küldetése vonatkozásában az egyes embert, egy sokkal átfogóbban értelmezett evolucionizmus számára (szociáldarwinizmus) teremt alapot. „Az emberré vált ember” az evolucionizmus alapjául szolgáló tényeknek egy homlokegyenest ellenkező értelmezésére tett nem éppen sikertelen kísérlet: nem az állatvilágból fejlődött ki az ember, ugyanis az evolúció kezdettől fogva magának az embernek az evolúciója, s az összes növény- és állatfaj csupán ennek az egyetlen evolúciónak a mellékterméke, a humán evolúciós törzsről való oldalirányú leágazás. A tanulmány megjelenése óta csak szaporodott azoknak a bizonyítékoknak a száma, amelyek ezen értelmezés pozícióját az evolucionista interpretáció ellenében tovább erősítik; sajnálatos módon azonban ezeknek a jelen kötet nem adhat helyet. Annyit azonban ezúttal is el lehet mondani, hogy immár az ortodox paleoantropológia is arra az álláspontra helyezkedett – természetesen a

következmények levonása nélkül –, hogy az ember és az emberszabásúak közös őse feltehetőleg *kétlábú* volt. Ez egyrészt annak a korábban egyeduralkodó vulgárdarwinista nézetnek a meghaladását jelenti, mely szerint őseink még mint majmok a fáról lejőve léptek az emberré válás útjára, s egyúttal azt is magában foglalja, hogy nem az ember egyenesedett fel, hanem az emberszabású majmok voltak azok, amelyek eredeti emberszerű életformájuktól és testfelépítésüktől, vagyis a kétlábúságtól eltávolodva mai testfelépítésükhöz és életformájukhoz jutottak. Másrészt talán még ennél is fontosabb következménye ennek az új tudományos álláspontnak az, hogy e közös ősnek a mai emberszabású majmokénál jóval magasabb értelmi képességekkel kellett rendelkeznie, ugyanis a kétlábúsággal együtt járó rendkívüli sebezhetőséget (lassúsága miatt képtelen menekülni, s a keze sem alkalmas önmagában arra, hogy megvédje magát) csak relatíve magas fokú értelmi tevékenység képes kompenzálni, olyan, amellyel e közös ősök mai emberszabású leszármazottai messze nem rendelkeznek. Mindebből világos, hogy az emberszabású majmok nem evolúciós, hanem *involúciós*, vagyis visszafejlődési folyamatnak köszönhetik a létüket.

Már e kötet első kiadásának megjelenésekor is tisztában voltam azzal, hogy az általam kifejtett elmélet önmagában véve csonka, amennyiben az ember eredetének csupán az egyik, materiálisan megragadható aspektusával foglalkozik, s nem vet számot azzal a túlbecsülhetetlen gazdagságú és értékű tudással, amely az emberiség szakrális hagyományaiban őrződött meg. Ugyanis csak e két tudásterület, vagyis a szcientista mitológiától megfosztott modern tudomány eredményei, valamint a szakrális-metafizikai tudás integrációja révén lehetne átfogó, sőt megközelítőleg teljes képet adni az ember eredetéről mind a filogenezis, mind az ontogenezis vonatkozásában. Ennek irányvonalait már kijelöltem „Az ember evolúciós önértelmezése” című tanulmányomban, de a megvalósítás még várat magára.

„Az első római keresztényüldözés”

„Az első római keresztényüldözés” olyan kérdéseket vetett föl, illetve olyan válaszokhoz vezetett, amelyek a mai tudományos életben még csak nem is a „tűrt”, hanem a „tíltott” kategóriába tartoznak. A tanulmány rámutatott arra a dicstelen szerepre, amelyet a kereszténység halálos ellenségeinek, az ortodox zsidóságnak a meghatározó képviselői játszottak az első római keresztényüldözésben Nero zsidó hitre tért hitvesén, Poppaea Sabínán keresztül. Talán még ennél is fontosabb volt egy kétezer éve megol-

datlan kérdés vizsgálata: a tanulmány függeléke ugyanis egyértelmű és világos megoldást adott Szent Pálnak a halálával kapcsolatban felmerülő kérdésekre. Ilyen módon kétezer év után fény derülhetett arra, hogy mikor, milyen okból és milyen módon halt meg a kereszténység talán második legnagyobb alakja. Annak idején a kötet kiadójának folyóirata, az *Igen* vitát kezdeményezett a kérdésről, ám a felkért teológusok „hozzászólásukban” nemhogy *pro*, de még *contra* sem mertek nyilatkozni a felvetett kérdésekről, ami természetesen előrevetítette a tanulmány eredményeinek további sorát. Az a tény, hogy e tanulmány több oldalról alátámasztott és koherens rendbe illeszkedő eredményei nem integrálódhattak sem a teológiába, sem a keresztény igehirdetésbe, nem a tudását, hanem az erkölcsi bátorságát kérdőjelezi meg azoknak a teológusoknak és egyháztörténészeknek, akik fél szemüket mindig a kor „véleménycsináló” írástudóin és farizeusain tartják.

„*A krisztusi szeretet*”

„A krisztusi szeretet” a kötet viszonylag visszhangtalan tanulmányai közé tartozott. Ennek oka egyszerű: bár a tanulmány módszerét illetően tudományos mű – hiszen a szeretet kérdését a biblikus teológia keretei között vizsgálja –, lényegét illetően azonban a spiritualitásnak azokhoz a magaslataihoz tartozik, amelyek kevesek számára hozzáférhetőek. A tanulmány a szeretet jól ismert keresztény interpretációja helyett egy radikálisan másfajta értelmezésre tett kísérletet, melynek lényege az, hogy a jézusi értelemben felfogott szeretet csak a szeretet természetes formáinak halála árán bontakozhat ki. E teológiai teljesen szokatlan következtetés a keresztény spiritualitáson belül azonban szinte triviálisnak számít, s ezúttal csupán annyi történt, hogy valaki rámutatott: a keresztény – ortodox, katolikus és részben protestáns – spiritualitás sokkal inkább összhangban van a morál jézusi értelmezésével, mint a biblikus szakteológia, amely értelmezéseiben jobb esetben az egyház társadalmi funkcióját tartja a szeme előtt, rosszabb esetben viszont a korszellemhez igyekszik alkalmazkodni – aminek viszont a modern-posztmodern korban immár végzetes következményei vannak. A jézusi szeretetnek ezt a fajta értelmezését immár nem teológiai, hanem spirituális szinten Johannes Taulernek *A hazatérés útjelzői* című kötetén keresztül igyekeztem bemutatni.

„Ars poetica divina”

Végül ami az „Ars poetica divina” című tanulmányt illeti, az témájának centralitása folytán kétségtelenül a kötet legnehezebb írása – azonban annak számára, aki vállalja a szokatlan gondolatmenet követésével járó figyelmet és fáradságot, lényegi belátásokat eredményezhet „Isten világszemléletével” kapcsolatban. Bár a tanulmány egyik fontos, László András gondolati rendszeréből kölcsönzött alapszava a „szolipszizmus”, a lászlói szolipszizmus és a tanulmány által képviselt szolipszizmus között határozott különbség van – még ha ezzel a különbséggel a szerző a tanulmány megírásának idejében nem is volt tisztában. László András az én-központú filozófiai szolipszizmust az önvaló- avagy Isten-központú tradicionális teomonizmussal egyesítve dolgozta ki a maga szolipszizmus-konceptióját, míg a szóban forgó tanulmány kizárólag a tradicionális teomonizmus álláspontjára helyezkedett: az egyetlen Univerzális Szubjektum számtalan partikuláris szubjektumban tükröződik, s ennek megfelelően a szolipszizmus is kizárólag csak az Univerzális Szubjektumra vonatkoztatható. Ettől eltekintve természetesen a tanulmány fő gondolatmenetének inspirációs forrása László András volt, akinek ezért lassan húsz év távlatából visszatekintve is csak hálával tartozom.

Végezetül köszönetem kell kifejeznem mindenekelőtt olvasóimnak, akiknek volt elég intellektuális bátorságuk és kitartásuk, hogy a gondolkodás kevésbé kitaposott ösvényein társamul szegődjenek, és akik érdeklődésükkel nem hagyták e kötetet a feledés homályába merülni. S hasonlóképpen köszönettel tartozom kiadómnak, Bedó Györgynek, aki az új kiadás gondolatát kezdeményezte, s aki az értékteremtés és értékőrzés misszióját vállalja egy olyan világban, amelyben már maga az „érték” szó is lassan teljesen elveszíti létjogosultságát.

Buji Ferenc